

**ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆԻ
(ԵՂԻՎԱՐԴԻ) ԳՐԱԿԱՆ
ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ**

S. ՆԵՐՍԵՍ ԵՐԵՂԱՅ ԱՂՈՅԵԱՆ

Ասկատագրի քմայքով հայոց կոտորածների ժամանակակիցը, վերապրողն ու ի վերջոյ դրանք արտայայտողը դարձած Եղիվարդի յիշողութիւններն ու կեանքի հանդէպ ունեցած մեծ սէրը ծնունդ տուեցին անհուն բորբոքի եւ պոռթկացող ըմբոստութեան՝ նրա բանաստեղծութեան:

1915-ին, պատմութեան ամենասարսափելի ու փոքրկայոյժ այդ ժամանակամիջոցին, 5-ամեայ Եղիվարդը Վասպուրականից իրեն բախտակից ամբողջ սերունդի հետ միասին նետուեց Բաղդադի անապատ, ուր կիզիչ աւազների վրայ ծալապատիկ նստած, համեստ դաստիարակների հմայիչ խօսքերի ազդեցութեամբ՝ ներշնչուեց մեր պատմութեան հերոսներից, ծանօթացաւ մեր անցեալի արժէքներին, գրիչ-մատներով գրեց ու սովորեց Մեսրոպեան այբուբենը՝ «գրատախտակ» ծառայող անապատի աւազների վրայ եւ այդ օրերի անմարդկային արարքները անջնջելի մնացին Եղիվարդի մտքի եւ ամբողջ էութեան մէջ:

Տարիներ յետոյ, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան բարեսիրտ ու բարերար հայերը հայրական հոգածութեամբ, անապատներից Երուսաղէմ փոխադրեցին մանուկ Եղիվարդին եւ նրա ընկերակիցներին,

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի հոգեւոր ճեմարանի՝ Ժառանգաւորաց վարժարանի կամարների տակ շարունակելու համար անապատի աւազների վրայ սկսած ծանօթութիւնները, եւ հաղորդուելու համար մեր ազգային մշակոյթին ու նրա անպարտելի ոգուն: Ուսումնառութեան տարիներին Եղիվարդը աշակերտելով Եղիշէ Դուրեան Պատրիարքին, Բաբգէն Կիլիսեցեան եւ Սկրտիչ Աղանունի Սրբազաններին, վերջին տարում նաեւ Թորգոմ Գուշակեան Պատրիարքին, գրաւել էր բոլորի ուշադրութիւնը իր բացառիկ ուշիմութեամբ ու մանաւանդ գրելու շնորհներով:

1928 թ. Եղիշէ Դուրեան Պատրիարքի կողմից ձեռնադրել է սարկաւազ, իսկ 1932թ. Թորգոմ Գուշակեան Պատրիարքի ձեռամբ կուսակրօն քահանայ՝ վերակոչուելով S. Եղիշէ արեղայ ի պատիւ 1930 թ. վախճանուած Եղիշէ Դուրեան պատրիարքի:

1937 թ. ստանձնել է Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի Տեսչութեան պաշտօնը: Իր տեսչութեան առաջին տարիներին, շնորհիւ Թորգոմ Գուշակեան Պատրիարքի, Յակոբ Օշականի, Շահան Պերպերեանի եւ ուրիշների, Ժառանգաւորաց Վարժարանն ու Ընծայարանը, կրթական ճշմարիտ հնոցի էր վերածուել, ազգային ու կրօնական յառաջահայեաց զգացողութեամբ եւ քաղցր շնչով ու ոգով:

Երկար տարիներ դասաւանդել է Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի բարձր դասարաններին, աւանդելով Հայոց Պատմութիւն, Ընդհ. Եկեղեցու Պատմութիւն, Բարոյաբանութիւն, Հովուական Աստուածաբանութիւն, Բարոյական Աստուածաբանութիւն, Վարդապետական Աստուածաբանութիւն, Հոգեբանութիւն եւ Իմաստասիրութիւն:

1944 թ. ընտրուել է Երուսաղէմի Առաքելական Ս. Աթոռի Լուսարարապետ, իսկ 1949թ. Կիւրեղ Իսրայէլեան Պատրիարքի անժամանակ վախճանից յետոյ, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան Տեղապահ, որը վարել է եօթը տարիներ: Թորգոմ Գուշակեան Պատրիարքի մահից յետոյ, 17 տարի շարունակ վարել է Ս. Աթոռի պաշտօնաթերթ՝ «Սիոն» ամսագրի խմբագրապետութիւնը, ճոխացնելով նրա քերթողական, կրօնական, պատմական եւ իմացական բաժինները բազմաթիւ յօդուածներով:

Զառանգական թուականներից սկսած

յաջորդաբար հրատարակել է չորս բանաստեղծական հատորներ «Մագդաղինեն Մեղրամոմե», «Ճորտակման Գիշերներ», «Անցորդը», «Ակեղղամա», ինչպես նաև արձակ հատորներ՝ «Լերան վրայեն երանիներ», «Նարեկը Հայ Գրականության մեջ», «Հայաստանեայց Եկեղեցին Երեկ և Այսօր», «Մեսրոպ Մաշտոց», «Օտարականը», «Հեթանոսաց Առաքելը», «Լուսամատեան», «Լուսաւորիչ», «Ընտիր էջեր» վերջինս հարստացած նոր պոեմներով և նոր խոհական ուժեղ բանաստեղծություններով:

1975 թուին Եղիվարդը հրատարակում է «Կարմիր Զօրավար» ծաւալուն հատորը, նուիրում, իր խօսքով ասած, Հայոց պատմության «Հերոսների մեծ հերոսին»՝ Վարդան Մամիկոնեանին:

Այս ամենի հետ միասին, հրատարակել է բազմաթիւ գրական, բարոյագիտական, հրապարակախօսական յօդուածներ՝ «Սիոն» և «Էջմիածին» ամսագրերի մէջ և սփիւռահայ մամուլի էջերում:

2010 թուին յետ մահու հրատարակուեց «Ոսկեմատեան» հատորը, որի մէջ ընգրկուած են Եղիվարդի տաղանդաւոր մտքի արգասիք հանդիսացող 72 քարոզներ ու խմբագրականներ:

Եղիվարդն իր հոգեւոր ու մանկավարժական բեղուն գործունէութեան ընթացքում, ժամանակակից վկայութեամբ՝ ունեցել է «Քաղմաթիւ հեղինակություններ»՝ քերթուածքներ: Բայց չնչին բացառութեամբ դրանցից շատերը մանաւանդ կեանքի վերջին տարիների ստեղծագործությունները մնացել էին անտիպ:

2014-ին, Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակին ընդառաջ, Պատրիարք Նուրիան Մանուկեան Սրբազան Հօր հրամանով լոյս տեսաւ Եղիվարդի ազգային-հայրենասիրական և հոգեւոր քեմաներով գրուած քնարերգական անտիպ բանաստեղծությունների «Ապրիլ 24» ժողովածուն: Գիրքը բացում է «Մաղթանք Պատրիարքական» փոքրիկ բանաստեղծութեամբ՝ նուիրում Սրբոց Յակոբեանց դարաւոր հաստատութեանն ու նրա անձնուէր գահակալներին, որին յաջորդում է Նուրիան Մանուկեան Պատրիարքի կողմից գրուած յառաջաբանը:

Ամբողջ հատորը բաժանում է չորս գլխաւոր մասերի՝ «Հայրենական», «Սուրբ Գրական», «Անձինք Նուիրեալք», «Լերան վրայեն քերթուածներ»:

Եղիվարդի քերթողութիւնը յարատեւ ձգտում ունէր կերպագրել ազգային ու հոգեշունչ հայրենական և աստուածաշնչական պատկերներ, դէմքեր ու դէպքեր, առանց բարեպաշտիկ մնալու կեղծ փութկոտութեանը: Բառերից այն կողմ մարդկային հոգու ճանաչմանը հասնելու համար իր խօսքի մեկնակէտերը Հայրենիքն էր, Յիսուսն ու Մագթաղինեն: Նրա պերճ, տիրական, բարձրաթոյի եկեղեցականի բոլոր գրական ու հոգեկան տուրքերի խօսուն արձանագրութիւնները սոյն ժողովածոյում զետեղուած տասնեակ քերթուածներն են:

Եղիվարդի «Ապրիլ 24»-ը սպասուած էր, մանաւանդ, սաղիմահայութեան կողմից իբրեւ ջուր՝ կորդացած հողին:

Բոլոր մեռնող բաները շուքերու կը նմանին, անճիշդ և ժամանակաւոր, որովհետեւ բնութիւնը յանրաժական փոփոխութիւններու խաղ մըն է, իսկ ֆիզիքական գոյութիւնը՝ երազ մը լոկ, մեր հոգիին վրայ առկախ: Բայց հոգին կը պատկանի աշխարհի մը, որուն օրէնքներու ճշգրիտ օրինագիրքը տակաւին տրուած չէ մարդուն:

Կեանքը խաղ մըն է, խաղայ քեզի ինկած բաժինը պատտուով, առանց կոտրելու խաղընկերիդ խաղալիքը: Մականք քու ինքնութիւնդ խաղ մըն չէ, կեանքը չի կրնար սահմանել քեզ: Կեանքը երազ է ու պատրանք, բայց քու բարձրագոյն մասդ վեր է այս երեւութական խաղերէն, ան միայն կրնայ լսել ձայներ՝ որոնք քեզի կու գան երբեմն այդ բարձրագոյն բնագաւառէն, նման բանտարկեալին՝ որ կը լսէ բանտի պատերէն անդին ապրուած կեանքին աղմուկին փշրանքները: